

Alexandr Barták

ANTI- KONCEPCE

 Druhy antikoncepce

 Hormony

 Když všechno selže

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umísťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

MUDr. Alexandr Barták

ANTI-KONCEPCE

Tato publikace je určena pro odborné pracovníky ve zdravotnictví.

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, 170 00 Praha 7

tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400

www.grada.cz

jako svou 2522. publikaci

Odpovědná redaktorka Jana Dulíková

Sazba a zlom Milan Vokál

Počet stran 132

Vydání 1., 2006

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2006

Cover Photo © profimedia.cz/CORBIS

ISBN 80-247-1351-9 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-6022-3 (elektronická verze ve formátu PDF)

© Grada Publishing, a.s. 2011

Obsah

/ O autorovi	9
/ Předmluva	10
/ Historie antikoncepce	12
/ První teoretické intermezzo:	
O stavbě ženských a mužských pohlavních orgánů	15
/ Přehled antikoncepčních metod	23
/ Spolehlivost antikoncepčních metod	30
/ Přerušená soulož	32
/ Kondom	34
/ Chemická antikoncepce (krémy a čípky)	38
/ Nitroděložní tělíška	41
Historie nitroděložní antikoncepce	41
Jak tělíško působí	42
Jak tělíška vypadají	42
Výhody a nevýhody nitroděložních tělísek	44
Pozitiva	44
Negativa	45
Jak tuto antikoncepci získat	46
/ Druhé teoretické intermezzo:	
O hormonech a funkci ženských pohlavních orgánů	48
/ Kombinovaná hormonální antikoncepce	55
Princip hormonálních antikoncepčních tablet	55
Typy antikoncepčních tablet	59

Kauza estrogen	61
Kauza progestin	62
Nežádoucí účinky a jiné problémy okolo antikoncepčních tablet	68
Žilní systém	69
Srdce a tepny	71
Jaterní poškození	72
Antikoncepce a rakovina prsu	73
Váhový přírůstek	73
Pokles libida a psychické změny	75
Bolesti hlavy	76
Nausea	76
Nepravidelné krvácení	76
Ostatní nepříjemnosti	77
Celkové zhodnocení rizik antikoncepčních tablet	78
Příznivé účinky hormonální antikoncepce	79
Rakovina dělohy a vaječníků	79
Gynekologické záněty	81
Bolestivá menstruace a předmenstruační potíže	82
Mimoděložní těhotenství	83
Krevní ztráta při menstruaci a úprava cyklu	83
Další příjemné vedlejší účinky	83
Antikoncepce a krása	84
Jak antikoncepci získat a jakou si vybrat	87
Jak antikoncepční tablety užívat	92
Posuny menstruace a „dlouhý cyklus“	94
Zapomenutí tablety a jiné chyby v užívání	96
Věk, kouření a antikoncepce	98
/ Antikoncepční náplasti	100
/ Minipilulky	105
/ Injekce a implantáty	107
/ Nitroděložní antikoncepční systém	110
/ Antikoncepce u mladistvých	114
/ Postkoitální antikoncepce	118

/ Když všechno selže (o umělém přerušení těhotenství)	121
Interrupční zákon	122
Jak se interrupce dělá	123
„Miniinterrupce“	124
„Potratová pilulka“	125
Zdravotní důsledky umělých přerušení těhotenství	126
/ Místo doslovu: Úvaha o roli antikoncepce v současném světě	128

Věnuji své ženě, která většinu z popisovaných metod vyzkoušela,
a svým dětem, které se přesto narodily.

/ 0 autorovi

MUDr. Alexandr Barták se narodil 11. září 1956 českým rodičům v Pekingu, hlavním městě Čínské lidové republiky. Vystudoval tehdejší Fakultu všeobecného lékařství Univerzity Karlovy v Praze, kde promoval v roce 1982. V roce 1985 složil atestaci prvního stupně v oboru gynekologie a porodnictví, o 5 let později získal v této specializaci i druhý kvalifikační stupeň.

Po promoci pracoval v nemocnici v Brandýse nad Labem, k níž si dosud uchoval niterný vztah. Od samého počátku profesionální dráhy jej ovládal zájem o reprodukční medicínu, zvláště gynekologickou endokrinologii. Po 5 letech přešel na tehdejší gynekologicko-porodnickou kliniku Fakultní nemocnice Na Bulovce v Praze a tam se již práci v oblasti endokrinologie a léčby neplodnosti věnoval intenzivně. Krátce po získání druhého specializačního stupně odjel na několik let do Tuniska, kde působil jako porodník v Hôpital Régional de Kasserine. Od návratu do vlasti v roce 1994 pracuje v nestátním zdravotnickém zařízení, kde se věnuje zejména reprodukční endokrinologii a vede program asistované reprodukce (IVF).

Je členem České gynekologicko-porodnické společnosti, její Sekce asistované reprodukce a Sekce ultrazvukové diagnostiky. Stal se autorem několika desítek odborných i popularizačních článků, většinou věnovaných tématu plánovaného rodičovství. V posledních letech se zajímá o otázky lidského rozmnožování i v tom nejširším, obecně antropologickém smyslu. To jej nyní přivedlo k doktorandskému studiu na Katedře teorie kultury (kulturologie) Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, kde zpracovává téma o kulturních aspektech lidské reprodukce. Pevně doufá, že studium i doktorskou disertační práci úspěšně dokončí a poté bude ověřen titulem PhD.

Alexandr Barták je již 15 let ženatý a žije se svou rodinou, manželkou a 4 dětmi, v malé obci v Polabí nedaleko hlavního města.

/ Předmluva

Jen málo oblastí lidské činnosti je tak trvale v centru pozornosti člověka, jako jsou aktivity spojené s rozmnožováním. Mezi nimi nepochybně vede sexualita. Je zdrojem příjemných zážitků, jež klasik české sexuologie Dr. Radim Uzel dokonce přirovnává k účinkům tvrdých drog, ovšem bez jejich nežádoucích dopadů. Až donedávna však byly tyto příjemné zážitky víceméně nutně spojeny s plozením dětí – motivovat jedince k rozmnožování druhu je ostatně i jejich původní evoluční smysl.

Teprve moderní antikoncepce dokázala toto osudové spojení přerušit a umožnit člověku užívat příjemných stránek sexu, aniž by si nadělal kupu starostí s dětmi. Je tedy antikoncepce věc veskrze příjemná a z tohoto pohledu život obohacuje. Proto je dobré o ní něco vědět.

Na druhé straně ovšem není snad v životě nic, co by bylo obaleno takovou vrstvou pokrytectví, mýtů, pověr a houževnatě tradovaných nesmyslů, jako je sexualita a věci s ní spjaté.

Někteří lidé antikoncepci kritizují, protože jednoduše věří, že škodí zdraví. Jiní proti ní brojí z důvodů morálních, ideových nebo náboženských. Občas jsou kritiky prostě lidé závistiví, kterým sexuální život osvobozený od strachu z nechtěného těhotenství leží v žaludku především v duchu známého aforismu, že kdo již nemůže dávat špatný příklad, dává alespoň dobré rady. Charakteristické nicméně je, že ať jsou ideová východiska jakákoliv, skoro všichni halí své námitky do různých zdánlivě racionálních medicínských důvodů.

Druhá příčina dezinformací vstoupila (alespoň u nás) do hry poměrně nedávno: antikoncepce je totiž ohromný obchod, v němž se točí velké peníze. Takové, že pro ně stojí za to trochu (nebo i více) pravdu překroutit, nebo i maličko zalhat, případně trochu víc. Výsledkem je, že některé metody jsou nekriticky vychvalovány, jiné (konkurenční) zase zatracovány.

A jak se v té džungli pravd, nepravd, polopravd, lží, pověr, nesmyslů, informací úmyslně i neúmyslně špatných má chudák uživatel nebo uživatelka antikoncepce orientovat, když tomu moc, nebo spíše vůbec, nerozumí?

Právě jim je určena tato kniha. Klade si za cíl poučit o současné antikoncepci bez zbytečného teoretizování, ale i bez škodlivého zjednodušování, představit ji takovou, jaká v praxi opravdu je. Nemá ambice být vyčerpávající encyklopedií, jen spíše jakýmsi průvodcem. Průvodcem, doplněným úvahami, vlastními postřehy a praktickými radami. Přitom místopřísežně prohlašuji, že jsem, pokud to bylo možné, neopisoval ze starších publikací jiných autorů (jak se někdy děje), že jsem se nenechal ovlivnit penězi farmaceutických firem k nezasloužené propagaci jejich výrobků (jak se často děje) a že se v této knize dočtete jenom to, co jsem na vlastní oči viděl, vyzkoušel nebo čemu jsem se sám rozhodl pevně uvěřit za více než 2 desítky let, po které se živím ženským lékařstvím.

Autor

/ Historie antikoncepce

Říci, že snaha oddělit pohlavní život od plození dětí je stará jako lidstvo samo, zní velmi otřepaně, ale skoro to tak je. V každém pojednání o historii plánovaného rodičovství se uvádí legendární biblický Ónan, který „kdykoliv vcházel k ženě, vypouštěl semeno na zem, aby nezploдил potomka“. „Jeho počínání bylo v očích Hospodinových zlé,“ pokračuje kniha Genesis, „proto jej usmrtil.“ (1. Mojž. 38,9).

Příhoda je nejen svědectvím o tom, že to průkopníci plánovaného rodičovství mívali těžké, ale ilustruje i postoj tehdejších oficiálních autorit k těmto aktivitám. Není divu – společnost potřebovala pracovní síly a vládci vojáky. Vysokou porodnost vyvažovala stejně vysoká úmrtnost a populační exploze tehdy ještě nikomu vrásky nedělala. Před antikoncepčními praktikami se spíše varovalo. Ještě v roce 1878 tvrdil Dr. Routh ve svém projevu před Britskou lékařskou společností, že „sexuální fradulence“ (jak byla antikoncepce nazývána), zejména pak užívání kondomu (!), působí řadu vážných chorob, jako je rakovina, poruchy srdeční činnosti, úpadek duševních schopností, ztráta paměti a nakonec všeobecný nervový rozpad s šílenstvím, vedoucím k sebevraždě. Mimo chodem, jakkoliv nám to připadá směšné, v tomto duchu pohlížejí na antikoncepci mnozí lidé i dnes, ačkoliv se často zaštiťují argumenty, které na pohled vypadají velmi vědecky.

Zmíněný biblický hrdina je tedy legendárním vynálezcem kupodivu nikoliv onanie, ale nejprostší antikoncepční metody, zvané přerušovaná soulož. Jenže ať už existoval, nebo ne, první rozhodně nebyl.

Již staří Egypťané doporučovali řadu metod, které měly zabránit početí. Tzv. Petriho papyrus, sepsaný v Egyptě kolem roku 1850 př. n. l., doporučuje zavést před souloží do pochvy pastu vyrobenou z krokodýlího trusu. Pokud by to někomu připadalo poněkud nechutné, nabízejí jiné prameny trus sloní, popřípadě volskou žluč, stromovou smůlu nebo zeli. Staří arabští učenci zase doporučovali vzít pravé varle vlka, obalit je bavlnou nasáknutou olivovým olejem a tento svérázný antikoncepční čípek zavádět před pohlavním stykem do pochvy. Jakkoliv

takové metody vypadají velmi bizarně, mohou mít racionální jádro, neboť v řadě těchto podivně vyhlížejících substancí jsou někdy obsaženy látky usmrcující spermie. Stejný princip je ostatně v antikoncepci využíván dosud a moderní antikoncepční čípky jsou vlastně mladším bratříčkem těchto zvláštních prostředků – ale nebojte se, krokodýlí trus v nich není. Hubení spermií obstarávají látky modernější, které navíc působí dezinfekčně.

Již ve starověku si však lidé uvědomili meze těchto tzv. bariérových metod: nutnost rušivé a nepříjemné manipulace na pohlavních orgánech těsně před stykem. Proto hledali i jiné metody, snadněji použitelné – například ve starověké Číně mělo ochranu před početím ženy na plných 5 let zajistit spolknutí 24 živých pulců chycených v předjaří. O spolehlivosti si nedělám iluze a nedělal si je již ve 13. století profesor pařížské univerzity, filozof Albert, zvaný později Veliký, který za spolehlivější považuje polykání živých včel.

Nemusím podotýkat, že žádná z těchto metod nedoznala většího rozšíření a neudržela se do současnosti. Historie moderní antikoncepce se začíná psát až roku 1921, kdy si Rakušan Dr. Haberlandt povšiml, že výtažky z vaječníků těhotných zvířat mohou být použity jako antikoncepce, protože blokují uvolnění zárodečných buněk z vaječniku. Z dnešního pohledu je mechanismus jasný: vaječníky obsahují hormony estrogen a progesteron, stejně jako novodobé antikoncepční pilulky. Jenže výtažky z vaječníků nebyly vhodné k širokému použití. Jednak je bylo nutno podávat injekčně (přirozené hormony se z trávicího ústrojí nevstřebají), a navíc vyšly dost drahé. K získání pouhých 12 mg estrogenu, dávky tak pro 1 uživatelku, bylo zapotřebí vaječníků z 80 tisíc (!) prasnic.

Naději přinesla až umělá syntéza ženského hormonu, progesteronu, která se podařila excentrickému americkému chemikovi Russelovi Markerovi z výtažku z jisté mexické rostliny – z téže suroviny vytvořili v roce 1951 jiní američtí vědci norethisteron, progestin dodnes široce využívaný v gynekologii. Předpoklady tak byly vytvořeny, látka se užívala v léčbě řady ženských nemocí, ale stále se váhalo s jejím podáním zdravým lidem jako antikoncepce. Těmi statečnými, kteří se toho poprvé odvážili, byli biologové Gregory Pincus a H. C. Chang s porodníkem Johnem Rockem. Jejich pokus na malé skupině dobrovolnic v Bostonu ukázal, že metoda je použitelná, a v roce 1956 se přistoupilo k prvnímu velkému pokusu na Portoriku, především díky tamějšímu mimořádně pokrokovému guvernérovi. Bylo sice ještě třeba doladit hormonální dávky, ale již v roce 1960 Americký úřad pro potraviny a léčiva schválil do výroby první antikoncepční tabletku nazvanou Enavid-10. I když z dnešního pohledu obsahovala hormonů příliš